

עיר עמים
ir amim
عير عميم

טבעת חנק על שייח' ג'ראח השתלטות ישראלית וגירוש קהילה

תוכן עניינים

3	i. מבוא
5	ii. איומי הפינני בשייח ג'ראח – תמונת מצב עדכנית
7	iii. מנגנונים חדשים להשתלטות ישראלית וגירוש קהילה
7	התנחלות ופינוי פלסטינים במסווה של "התחדשות עירונית"
10	הסדר מקרקעין ורישום נכסים ע"ש יהודים מלפני 1948
12	השתלטות על המרחב הציבורי
15	פרויקטים לפיתוח מזרח ירושלים בראי התוכניות החדשות
17	iv. סוף דבר

תמונת שער: Jess Flom / ג'ס פלאם

כבר חמישה עשורים שארגוני מתנחלים שנתמכים בידי המדינה פועלים כדי להשתלט על בתים בשכונת שייח ג'ראח שבמזרח ירושלים. שייח ג'ראח נמצאת בסמוך ומצפון לעיר העתיקה וגובלת בצידה המערבי בקו הירוק ובחלק המערבי של ירושלים. מיקום זה הופך אותה ליעד אסטרטגי למהלכי השתלטות ויהוד. בשייח ג'ראח יש שני תתי-שכונות שתושביהם הם יעד לניסיונות פינוי בני עשרות שנים: אזור כרם ג'עוני במזרח השכונה ומתחם אום הארון הגובל בקו הירוק במערבה. בצפונה של שייח ג'ראח נבנה - אך טרם אוכלס - מתחם התנחלות שבו שכן בעבר מלון שפרד.

תביעות פינוי נגד כ-80 משפחות פלסטיניות בשכונה הוגשו החל משנות ה-70 של המאה שעברה. איומי הפינוי עלו מדרגה לפני כ-15 שנה עם פינוי של שלוש משפחות פלסטיניות, והם הגיעו לשיא בשנת 2021 כשבית המשפט העליון התכנס לדון בפינוי של שבע משפחות מבתיהן במתחם כרם ג'עוני. תגובה כוחנית של משטרת ישראל למחאות שקמו נגד כוונות הפינוי הובילה להסלמה בירושלים, ולאחר מכן למלחמה בעזה ("שומר חומות") ומהומות אלימות ברחבי המדינה. בסופו של דבר, פסיקת בית המשפט העליון הותירה לעת עתה את שבע המשפחות בבתיהן. פסיקת בית המשפט אף מספקת, ושוב לעת עתה, הגנה לכ-25 משפחות נוספות מקרב אלו המאוימות בפינוי במתחם כרם ג'עוני¹.

ההתנחלות בתוך השכונה וניסיונות ההשתלטות הישראלית מהווים איום מתמשך על המשפחות שבתיהן מאוימים והם פגעו לאורך שנים ארוכות בחופש התנועה, הביטחון האישי וחכויות בסיסיות נוספות של תושבי שייח ג'ראח. את המחיר הגדול ביותר שילמו כמובן המשפחות שבתיהן נלקחו מהן. עם זאת, לאחר 58 שנים מאז כיבוש מזרח העיר, כעשרה בתים בשכונה בלבד נמצאים בידיהם של גופי מתנחלים. רוב המשפחות המאוימות בשכונה מצליחות נכון להיום להדוף את ניסיונות הפינוי ולהגן על בתיהן, והשכונה נותרה לא רק שכונה פלסטינית אלא גם סמל מוביל למאבק הפלסטיני בירושלים.

---

1 הגנה היא בעירבון מוגבל. כפי שנפרט בחלק הבא, הליכי הפינוי נגד אחת המשפחות בכרם ג'עוני כן מתקדמים.

על רקע מצב דברים זה, החלה מדינת ישראל לפתח דרכים חדשות לגירוש המשפחות הפלסטיניות מבתיהן ולהשתלטות על השכונה. כך, תחת כסות של "התחדשות עירונית" מקודמות היום שתי תוכניות למגורים לכ-2,000 משפחות ישראליות בשכונה תוך פינוי אפשרי של מתחם אום הארון ועשרות משפחות פלסטיניות המתגוררות בו. תוכנית אחרת היא הקמה של ישיבה חרדית על מגרש שהפקעתו בידי עיריית ירושלים בוצעה בעילה שבכך ישרת את תושבי השכונה. במקביל, כפי שכבר עשתה בסילוואן, המדינה תופסת שטחים במרחב הציבורי של השכונה ומקצה תקציבים גדולים כדי לפתח בהם פרויקטים דתיים ולאומיים ישראלים.

יתר על כן, בשנים האחרונות עיריית ירושלים קידמה כמה פרויקטים באזור שייח ג'ראח - המתחם העסקי בוואדי ג'וז ("סיליקון ואדי") ופארק עירוני "פתחת קדרון" שלכאורה נועדו לשרת את תושבי מזרח ירושלים. התוכניות החדשות שמקודמות כעת צובעות באור חדש את הפרויקטים הללו וממחישות כיצד הם עלולים בעצם לשרת את תהליכי הגירוש של התושבים הפלסטינים וההשתלטות הישראלית באגן העיר העתיקה.

פרויקטים ממשלתיים אלה שאותם נתאר בנייר זה עלולים להפוך את שייח ג'ראח משכונה פלסטינית שהיא חלק מהמרחב הפלסטיני מסביב לעיר העתיקה, להתנחלות ישראלית שמנתקת את מרכזיה של ירושלים הפלסטינית מחלקיה הצפוניים ושלידה נותרת כמה מובלעות פלסטיניות קטנות ומאוימות.

א. איומי הפינוי בשייח ג'ראח – תמונת מצב עדכנית

רוב איומי הפינוי נגד משפחות פלסטיניות בשייח ג'ראח מרוכזים בשני מתחמים מרכזיים בשכונה. תביעות הפינוי מבוססות על הטענה שמדובר באדמות או בבתים שהיו בבעלות יהודית עד 1948, ועל החקיקה הישראלית המפלה שמונעת מתושבי מזרח ירושלים לתבוע בחזרה את הרכוש שאבד להם בתחומי ישראל ב-1948, אולם משיבה לישראלים רכוש במזרח העיר שאבד להם באותה מלחמה. לאורך עשרות שנים הניסיונות להשתלט על בתים בשכונה היו אפיק הפעולה המרכזי של ארגוני ימין שפועלים בתמיכת המדינה, ואלה הסתיימו עד היום בכעשרה בתים בשכונה שנמצאים בידיהם של גופי מתנחלים.

לפני שנתאר את המהלכים הישראלים החדשים נביא כאן את תמונת המצב נכון להיום של תביעות הפינוי נגד משפחות פלסטיניות בשכונה:

כרם ג'עוני - במתחם יש כשמונה בתים מהם פונו משפחות פלסטיניות וכיום מתגוררות בהם כעשר משפחות מתנחלים. מאז ראשית שנות ה-2000 תביעות הפינוי מוגשות בידי חברה בשם "נחלת שמעון". הפינויים האחרונים נכון להיום התרחשו בשנת 2009 עם קבלת תביעותיה של חברת "נחלת שמעון" לפנות שלוש משפחות פלסטיניות. לאחר הפינוי שיכנה החברה במקום מתנחלים. בשנת 2021 קיבל בית המשפט העליון את ערעורן של שבע משפחות אחרות על פסיקתו של בית המשפט המחוזי שאישר את התביעות לפינוי. בית המשפט העליון קבע כי משפחות אלו לא יפונו וכי יש לאפשר להן להגיש את ההוכחות לטענות הבעלות שלהן במסגרת הליך של הסדר מקרקעין בעתיד (רע"א 2401/21, 2841/21). נכון להיום המדינה טרם החלה בהליך הסדר במקום. החלטת בית המשפט העליון אמורה להגן לפחות לעת עתה גם על יתר המשפחות במתחם שכן הנסיבות המשפטיות של המשפחות השונות דומות. עם זאת, בשנת 2024 פסק בית המשפט המחוזי אחרת בתביעת הפינוי של "נחלת שמעון" נגד משפחת דיאב². המשפחה הגישה בקשה לערעור זו נמצאת בפני בית המשפט העליון³.

---

2 ע"א 24-06-27677 דיאב נגד נחלת שמעון.
3 רע"א 25-04-32396 דיאב נגד נחלת שמעון

אום הארון - בצדה המערבי של השכונה מתגוררות 43 משפחות פלסטיניות. נכון להיום ארגוני מתנחלים הצליחו להשתלט על שני בתים במתחם⁴. אחד הבתים אינו מאוכלס ברציפות ובשני מתגוררים מתנחלים. נגד מספר משפחות מתנהלות תביעות פינוי בטענה שאיבדו את מעמד הדיירות המוגנת שלהן או שהפרו את תנאיו. התביעות הוגשו בידי האפוטרופוס הכללי שבמשרד המשפטים, המנהל על פי החוק הישראלי את הנכסים המשויכים לבעלות יהודית מלפני 1948, או על ידי גופים מתנחליים שהאפוטרופוס הכללי "שיחרר" לידיהם את הנכסים, לאחר שבאו לכאורה בנעלי יורשים.

---

4 בית אחד נתפס אחרי שאישה פלסטינית ערירית שהתגוררה בו נפטרה; מהבית השני פונתה בשנת 2017 משפחת שמאסנה.

111. מנגנונים חדשים להשתלטות ישראלית וגירוש הקהילה

א. התנחלות ופינוי פלסטינים במסווה של "התחדשות עירונית"

מזה כעשור מהלכים של "התחדשות עירונית" הופכים לכלי מרכזי במערכת התכנון בירושלים. לצד ביקורת על אופן היישום, מנגנון ההתחדשות העירונית נחשב אמצעי יעיל להגדלת היצע הדיור ולחידוש תשתיות ישנות בירושלים.

נכון להיום, העיריה והמדינה מקדמות התחדשות עירונית רק בשכונות הישראליות של העיר. מבין עשרות רבות של פרויקטים של התחדשות עירונית בהיקף כולל של עשרות אלפי יחידות דיור, אף לא אחד נמצא בשכונה פלסטינית.⁵

על רקע זה בולטות היום שתי תוכניות מתאר חדשות שהגישה הרשות לפיתוח ירושלים (הרל"י) ושמקודמות בשכונת שייח ג'ראח תחת הכותרת של התחדשות עירונית. שתי התוכניות ביחד ייצרו בניה ישראלית עם היצע של כמעט 2,000 יחידות דיור בתוך השכונה הפלסטינית, מספר העולה על כמות יחידות הדיור הקיימות בה כיום.⁶ בעצם מדובר בבניה של התנחלויות גדולות בתוך השכונה הפלסטינית.

1. התחדשות עירונית במתחם אום הארון (תב"ע 1237767)

בסוף שנת 2024 הגישה הרשות לפיתוח ירושלים (הרל"י) תכנית מתאר להתחדשות עירונית של מתחם אום הארון. מדובר על שטח של 17 דונם המשתרע מדרך בר לב בקצה המערבי של שייח ג'ראח ועד לדרך שכם, שהיא הרחוב הראשי החוצה את שייח ג'ראח ומחבר אותה אל שער שכם והעיר העתיקה.

5 לפירוט ראו דוח עיר עמים, [התעלמות מכוונת: כיצד יועלמו השכונות הפלסטיניות בירושלים בתוכנית האסטרטגית לדיור לשנת 2040, 2021](#).

6 על פי השנתון הסטטיסטי של מכון ירושלים למחקרי מדיניות בשנת 2022 מספר יחידות הדיור הכולל בשייח ג'ראח ביחד עם ואדי ג'ז הסמוכה (והגדולה ממנה) היה 2,310.

הרשות לפיתוח ירושלים (הרל"י) היא חברה הנמצאת בבעלות משותפת של משרד ירושלים ועיריית ירושלים והיא משמשת כלי מרכזי לביצוע פרויקטים ממשלתיים בכלל, ובהם גם פרויקטים הקשורים לקדם בהתנחלויות באגן העיר העתיקה⁷.

כפי שמופיע במסמך הוראות התוכנית ובתיק התיעוד, התוכנית מקודמת כחידוש של "שכונת נחלת שמעון" והיא כוללת כביש שיחבר את השטח ישירות אל מערב ירושלים במקום כביש הגישה הנוכחי שעובר דרך אזורים פלסטיניים.

עד היום מעמד הדיירות המוגנת של המשפחות הפלסטיניות איפשר להן להגן על בתיהן מפני תביעות הפינוי של מתנחלים. כעת, הפעלת מנגנון ההתחדשות העירונית בשטח הכולל את בתיהן של 43 המשפחות הפלסטיניות החיות במקום עלול להביא לעקירתה של כל קהילת אום הארון, ואכלוס המקום במאות משפחות ישראליות.

בחודש מאי 2025 דנה הוועדה המקומית של עיריית ירושלים בתוכנית והמליצה לקדם אותה אחרי שייערכו בה מספר שינויים.

7 למשל, הרל"י פועלת בשיתוף פעולה קרוב עם ארגון אלע"ד. היא הגוף שאחראי על בניית הרכבל שיחבר את מרכז המבקרים של אלע"ד בסילוואן אל מערב ירושלים והיא נותנת חסות לאירועים של אלע"ד בגיא בן הינום/ואדי רבבה.

2. התחדשות עירונית במתחם קריית הממשלה בשייח ג'ראח (תב"ע 1181593)

תוכנית נוספת להתחדשות עירונית הוגשה על ידי הרל"י לשטח של 121 דונם בקצה הצפוני של שייח ג'ראח, בו נמצאים היום מספר משרדי ממשלה והמטה הארצי של המשטרה. מדובר בקרקע פלסטינית אשר הופקעה בשנת 1968 בידי ישראל לצרכי ציבור. במקום המבנים הקיימים ייבנו על פי התוכנית מגדלים שיאכלסו את משרדי הממשלה והמשטרה, לצד עוד 1,500 יחידות דיור ושטחים מסחריים. העירוב בין שטחי מגורים למשרדי ממשלה ומשטרה מעורר חשש ממשי ששטחי המגורים מיועדים לישראלים ושמדובר בשכונה/התנחלות חדשה בצמוד לשייח ג'ראח.

ההתנחלות המתוכננת תכיל יותר יחידות דיור משייח ג'ראח כולה היום, כך שבניית השנה באופן חד את אופיו של האזור ותחזק מאד את מתחמי ההתנחלות הקטנים שקיימים בשייח ג'ראח כיום. התנחלות ישראלית במיקום הזה תחבר גם בין מתחם הר הצופים והגבעה הצרפתית שנמצאים מצפון אליה לבין השכונה/ההתנחלות הישראלית מעלות דפנה ומערב ירושלים. כך ייווצר רצף ישראלי שיקטע את הרצף הפלסטיני שקיים היום, ויפריד בין העיר העתיקה לשכונות הפלסטיניות הצפוניות שועפאט ובית חנינה.

ב. הסדר מקרקעין ורישום נכסים ע"ש יהודים מלפני 1948

בשנת 2018, 51 שנים אחרי סיפוח מזרח ירושלים, החלה מדינת ישראל לקדם הליך של הסדר מקרקעין בשכונות הפלסטיניות במזרח העיר במסגרת החלטת ממשלה מס' 3790 ל"צמצום פערים חברתיים כלכליים ופיתוח כלכלי במזרח ירושלים". החלטה זו התקבלה אחרי יותר מחמישה עשורים במהלכם בחרה המדינה, מטעמים פוליטיים-מדיניים, שלא לקדם הליכי הסדר מקרקעין במזרח ירושלים. בעוד שברוב מוחלט של שטחי המדינה (מעל 95% מהם) הושלם ההסדר, במזרח ירושלים בכ-90% מהקרקעות לא הושלם עד אז ההסדר או לא נערך כלל עד חידושו בשנת 2018. הירדנים, ששלטו באזור בין השנים 1948 ל-1967, החלו לבצע הליכי הסדר בכמה שכונות, אך לאחר הסיפוח הישראלי ב-1967 החליטה מדינת ישראל להקפיא או לבטל את ההליכים הללו, וכך נותר מצב הדברים עד לשינוי המדיניות בהחלטת הממשלה מס' 3790.

ההחלטת הממשלה הציגה את המהלך ככזה שנועד להיטיב - קניינית וכלכלית - עם תושבי מזרח ירושלים, אשר היעדר רישום פורמלי של הקרקעות שבבעלותם פוגע בהם במגוון היבטים. בפועל, הליכי ההסדר שתכליתם רישום זכויות הבעלות בנכס באופן שהוא סופי וכמעט בלתי ניתן לערעור, נוצלו לקידום השתלטות ישראלית על נכסים במזרח העיר, בין אם דרך רישום קרקעות תחת בעלות של ארגוני מתנחלים או המדינה, ובין אם דרך הפעלה של חוק נכסי נפקדים לתפיסת קרקעות במהלך הליכי ההסדר⁸. כך גם קרה בשייח ג'ראח.

אחרי אישור תוכנית החומש בשנת 2018, האזור הראשון במזרח ירושלים בו החלה המדינה לקדם הליך הסדר והשלימה אותו ברישום היה אום הארון שבשייח ג'ראח. באפריל 2021 הושלם הסדר בשטח שכולל 40 בתים בהם חיות 43 משפחות פלסטיניות והוא נרשם על-שם בעלים יהודים. הרישום התבסס על טענות לזכות בעלות בקרקע לפני 1948, שבעטיין השטח הוקנה לאפוטרופוס הכללי לאחר סיפוח מזרח ירושלים. פקיד ההסדר שבמשרד המשפטים ניהל את ההליך מבלי לעדכן את המשפחות הפלסטיניות בשטח, תוך הפרת חובת ההגיונות והשקיפות כלפיהן ומניעת האפשרות מהן לתבוע את זכויותיהן בקרקע. עתירה של תושבי אום הארון, עיר עמים ועמותת במקום נדחתה (בג"ץ

8 לפירוט נוסף ראו עיר עמים, [הסדר המקרקעין במזרח ירושלים](#), מרץ 2022

2996/21). השלמת התהליך בחשאי סתמה את הגולל על האפשרות של המשפחות הפלסטיניות להביא הוכחות שיסותרו את הטענות לבעלות יהודית על הבתים במתחם.

ב-2024 הושלם הסדר מקרקעין גם בחלק הצפוני של השכונה במתחם שבו עמותת הימין עטרת כהנים בונה התנחלות, ובמגרשים הסמוכים לו. השטח הגיע לידי עטרת כהנים מהאפוטרופוס לנכסי נפקדים. קצת יותר ממחצית מהשטח שהוסדר נרשם על שם חברה פרטית - C&M Properties - המזוהה עם עמותת עטרת כהנים. רישום השטח יקל על עטרת כהנים לאכלס את ההתנחלות וכמובן גם להרחיב אותה. עוד רבע מהשטח נרשם על שם רשות הפיתוח - גוף ממשלתי שהוקם על מנת לנהל נכסים שנתפסו בידי האפוטרופוס לנכסי נפקדים. במהלך הליך ההסדר ניסו יורשי חלק מבעלי הזכויות הפלסטינים קודם להחלת חוק נכסי נפקדים להגיש תזכירי תביעה, אך פקיד ההסדר סירב לקבלם בטענה להגשה מאוחרת. בג"ץ דחה את עתירת התושבים⁹ בטענת לקיום סעד חלופי בדמות הליך בביהמ"ש המחוזי. הליך מסוג זה מתנהל בימים אלה¹⁰.

---

9 בג"צ 5988/22 חוסייני נגד פקיד ההסדר

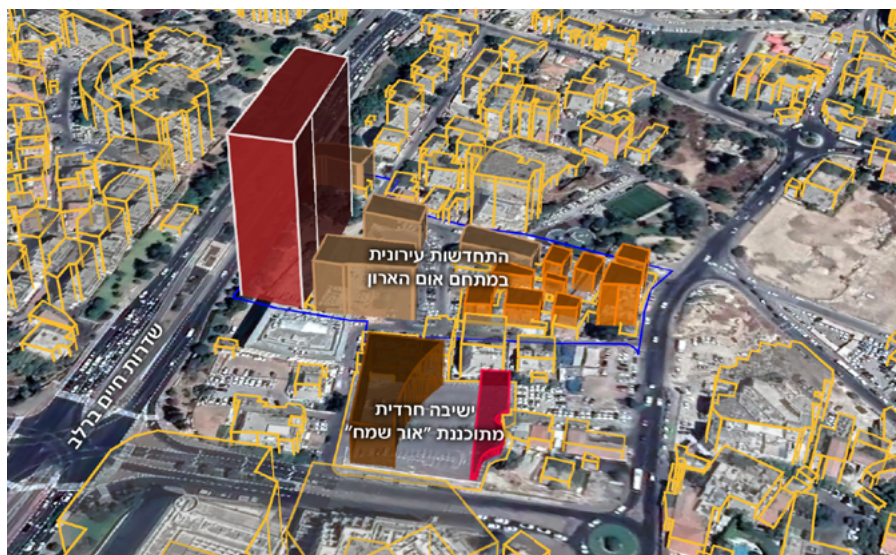
10 ת"א 22963-06-24 חוסייני נגד פקיד ההסדר

ג. השתלטות על המרחב הציבורי

1. הקמת ישיבה חרדית בשכונה (תב"ע 68858)

בחודש ינואר 2025 החליטה הוועדה המחוזית לתכנון ולבניה לחזור ולקדם תכנית מתאר להקמת ישיבה חרדית בשייח ג'ראח על מגרש סמוך למתחם אום הארון. מבנה הישיבה אמור לכלול גם מעונות ובעצם להוות מתחם מגורים בו יתגוררו מאות גברים חרדים. לאורך השנים היו אינספור אירועים בהם צעירים דתיים התנכלו או תקפו את תושבי השכונה הפלסטינים. יצירת נוכחות קבועה של גברים ישראלים דתיים בשכונה צפויה לייצר עימותים תכופים ולפגוע קשות בביטחון של תושבי שייח ג'ראח.

המגרש המדובר הופקע מידי בעליו הפלסטינים, ועל פי תוכנית המתאר שהמדינה הכינה לשייח ג'ראח בשנות ה-80 של המאה הקודמת אמור לשמש לבניית מבנה ציבורי שישירת את תושבי השכונה. במקום זאת, המגרש הועבר מידי עיריית ירושלים לרשות מקרקעי ישראל כדי שזו תקצה אותו - ללא מכרז וללא תשלום - לעמותה חרדית בשם "מוסדות אור שמח". אור שמח הגישה לאחר מכן תב"ע להקמת הישיבה. קידומה של התוכנית הופסק בשנת 2020. על פי האתר של עיריית ירושלים, התוכנית נגנזה אחרי שהביקורת על המהלך, לרבות פניה של עיר עמים בעניין, הביאה לבדיקה של האגף למדיניות התכנון שבמסגרתה הובאו נתונים כמותיים על היקף המחסור במבני ציבור - דוגמת בתי ספר, טיפות חלב וכו' - בשכונה. כעת וללא כל הסבר, הוועדה המחוזית החזירה את התוכנית לדיון והצהירה על הכוונה לאשר אותה עד ספטמבר 2025.

2. תקציבים ממשלתיים לפיתוח אתרים ישראלים בתוך שכונת שייח ג'ראח

באזורים רבים של מזרח ירושלים - סילוואן, הר הזיתים וכמובן העיר העתיקה - משמשים אתרי מורשת לפיתוח התנחלויות תיירותיות אשר מאפשרות לעמותות ימין להשתלט על המרחב הציבורי באגן העיר העתיקה ולעבות מאד את הנוכחות של מתחמי ההתנחלות בתוך השכונות הפלסטיניות.

אתרים בשייח ג'ראח נכללים בתוכנית "שביל הצפון" של משרד ירושלים לפיתוח שורה של אתרים מצפון לעיר העתיקה. רשימת האתרים בתוכנית כוללת בעיקר אתרים ישראלים-יהודיים. בשייח ג'ראח מדובר על מתחם שמעון הצדיק, אנדרטה לזכר חיילים ישראלים שנהרגו בקרבות לכיבוש העיר העתיקה, וכן בתים בהם מתגוררים מתנחלים בשכונה אשר מוצגים כחידוש של התיישבות יהודית היסטורית.

משרד ירושלים גיבש את תוכנית "שביל הצפון" בשיתוף פעולה עם עמותת הימין "ראשית ירושלים", שפעיל מרכזי בה - צחי מאמו - הוא גם נציג בכיר של חברת נחלת שמעון המגישה את תביעות הפינוי בכרם ג'עוני. משרד ירושלים ועיריית ירושלים נותנים חסות לספורים ש"ראשית ירושלים" מקיימת בשכונת שייח ג'ראח.

במסגרת תוכנית "שביל הצפון" תקצבה הממשלה את הפיתוח של מתחם שמעון הצדיק. כמו כן, קק"ל העבירה מימון להרחבת האנדרטה לזכר החיילים ואילו עיריית ירושלים פטרה את עבודות הפיתוח מבקשת היתר בניה. הרחבת האנדרטה נועדה לאפשר לקיים בה אירועים המוניים, אולם נכון להיום לחץ ציבורי של מי שמתנגדים לניצול האנדרטה לייחוד שייח ג'ראח מנע את הכוונה המקורית להקים בה אמפיתאטרון קטן.

חוץ מניכוס המרחב הציבורי בשכונה לפרויקטים אלו, עריכת אירועים רבי משתתפים לציבור היהודי משמשת גם כאמתלה להגבלת חופש התנועה של תושבי השכונה.

ד. פרויקטים לפיתוח מזרח ירושלים בראי התוכניות החדשות

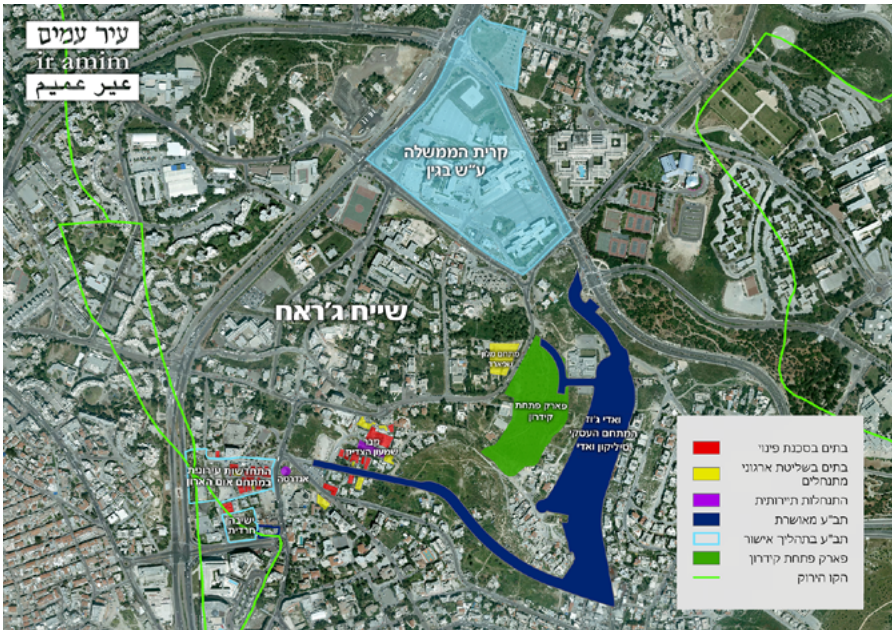
בשנים האחרונות קידמו הרשויות הישראליות שני פרויקטים גדולים באזור שיח ג'ראח-ואדי ג'וז אשר הוצגו כגולת הכותרת של מאמצי המדינה לצמצום האפליה ולפיתוח כלכלי של מזרח ירושלים. האחד הוא **פארק פתחת קדרון** הממוקם בין שיח ג'ראח וואדי ג'וז ונחנך בתחילת שנת 2023. הפארק משתרע על שטח של 25 דונם והוא הגדול מסוגו במזרח ירושלים אשר סובלת ממחסור חריף בגנים ציבוריים. כשהעירייה הודיעה על כוונתה להקים את הפארק חששו במזרח ירושלים שמדובר בעוד מהלך לעיבוי טבעת ההתנחלויות מסביב לעיר העתיקה אשר לצד מתחמי התנחלות כוללת גם טיילות, גנים לאומיים ואתרי פעילות בטבע. נכון להיום נראה שהחששות הללו התבדו ורוב רובם של המבלים בפארק שגובל בשתי השכונות הפלסטיניות - שיח ג'ראח וואדי אל ג'וז - הם תושבי מזרח העיר. השני הוא **תכנית המתאר למתחם הייטק בוואדי ג'וז** (תב"ע 977694 "סיליקון ואדי") שאושרה בתחילת שנת 2024. את התוכנית הגישה הרל"י והיא מסמנת להריסה את מבני העסקים הקיימים כיום בשטח התוכנית (מוסכים, חנויות ומבני מסחר קטנים) והחלפתם בבניינים רבי קומות שיאכלסו חברות היי-טק. העירייה והממשלה מרבים להציג את הפרויקט ככזה שיציע משרות איכותיות לתושבי מזרח העיר ויקדם את פיתוחה הכלכלי. היו שחששו שבפועל "הפיתוח הכלכלי" יתברר כמהלך שבו אזור מסחר פלסטיני בסמוך לעיר העתיקה מוחלף באזור תעשייה לחברות ישראליות או בינלאומיות שיעסיקו בעיקר ישראלים. אלא שהשטח המדובר נמצא בלב השכונות הפלסטיניות ואדי ג'וז ושיח ג'ראח, והרשויות הישראליות חזרו שוב ושוב על כך שהתוכנית היא חלק מפיתוחה הכלכלי של מזרח העיר. סרטוני תדמית של העירייה ופגישות מטעם אנשיה עם משקיעים בינלאומיים חזרו והתפארו בתועלת הכלכלית שתצמח לתושבי מזרח ירושלים מהפרויקט.

כעת, תוכניות המתאר הגדולות שנזכרו לעיל ושמאיימות לשנות לחלוטין את אופיה של שיח ג'ראח מעוררות שוב חשש כבד אל מול שני הפרויקטים הגדולים הללו.

ההתנחלות/שכונה החדשה המתוכננת במקום מתחם קריית הממשלה (תב"ע 1181593 לעיל) תיבנה בצמוד לפארק פתחת קדרון, ותחבר את מערב ירושלים אל השטח בו מתוכנן מתחם ההיי-טק בוואדי ג'וז. התוכנית למתחם ההיי-טק גם כוללת פיתוח של כבישים אל מתחם אום הארון בשיח ג'ראח, שאמור להיות מוחלף אף הוא בתוכנית

להתחדשות עירונית שהזכרנו למעלה. כלומר, אם בוחנים את מיקומו של המתחם שהיה אמור לכאורה לשמש לפיתוח מזרח ירושלים על רקע מצרף התוכניות לעיל, הרי שהשינוי הדרמטי המתוכנן בשייח ג'ראח ישפיע בהכרח גם עליו ומעמיד בספק רב את הכוונות המוצהרות לעומת התוכניות בפועל.

התוצאה של פרויקט זה עלולה להיות החלפה של אזור פלסטיני שוקק פעילות מסחרית באזור עסקים ישראלי שמרחיב את ההשתלטות הישראלית על שטחי ליבה במזרח ירושלים במרחק קצר משער האריות של העיר העתיקה.

14. סוף דבר

מאמצי ההשתלטות הישראלית על מזרח ירושלים וגירוש קהילותיה הפלסטיניות בכלל, וזו של שכונת שייח ג'ראח בפרט, נמשכים מאז סיפוחה של מזרח ירושלים על ידי ישראל. הנחישות של תושבי שייח ג'ראח להגן על הבתים והקהילה שלהם הצליחה לא רק לסכל - נכון להיום - את מרבית ניסיונות הפינוי הישראליים, אלא גם ליצור אתוס של התנגדות פלסטינית מוצלחת ולא אלימה בחלקה הגדול. מול אתוס זה, מחריפה ישראל צעדיה ומשכללת עתה את מנגנוני ההשתלטות והגירוש. לאחר שלאורך השנים הובל הגירוש של קהילות פלסטיניות על ידי עמותות מתנחלים כשמנגנוני המדינה מסייעים בעדן, כעת עוברות הרשויות הישראליות לחזית הגירוש תוך שהן יוזמות, מתקצבות ומקדמות את המנגנונים שתוארו כאן.

ביולי 2024 פרסם בית הדין הבינלאומי את חוות הדעת שלו שקבעה שהכיבוש הישראלי במזרח ירושלים ובשאר חלקי הגדה המערבית אינו חוקי ויש להביא לסיומו. הפעולות הישראליות בשייח ג'ראח ממחישות את התמשכות השלכותיה הקשות של אי חוקיות זו, מימושן ישנה את אופיה של מזרח ירושלים לעשורים קדימה, תוך טשטוש נוסף של זהותה הפלסטינית, עקירה כפויה ומחיקה של עוד קהילה פלסטינית, וחיזוק העליונות היהודית.

עיר עמים
ir amim
عير عميم

עיר עמים מודה לארגונים, המדינות והאנשים התומכים בפעילותה למען עתיד מוסכם והוגן לירושלים. עיקר המימון מקורו בישויות מדיניות זרות, כמפורסם באתר רשם העמותות